

РАДА

газета політична, економічна і літературна
ВИХОДИТЬ ЩО-ДНЯ, ОКРІМ ПОНЕДІЛКІВ.
Рік третій.

Адреса редакції і контори:
у Києві, Велика Підвальна вул. д. 6,
біля Золотих воріт.
Телефон редакції 1458.
Телефон Друкарні 1069.

Умови передплати на р. 1908.

на рік	1 м.	10 м.	9 м.	8 м.	7 м.	6 м.	5 м.	4 м.	3 м.	2 м.	1 м.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Рікові передплатники можуть виплачувати передплату частками, в 2 строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 февр. 2 карб. і на 1 марта 2 карб.

За границю: на рік 11 карб., на півроку 5 карб. 50 к., на 3 міс. 2 карб. 75 к., на 1 міс. 1 карб.
Передплата приймається тільки з 1-го числа кожного місяця.
За зміну адреси 30 коп.

Автори рукописів повинні подавати свої привілеї і адресу. Редакція може скорочувати і змінити статі, більші статі, до друку негодні, переходять в редакції 3 місяці і видаються авторам їх коштом, а дрібні замітки й дописи одразу знищуються.

Рукописи, на яких не зазначені умови друку, вважаються безплатними.

Умови друкування оповісток:

За рядок петіту попередю тексту або за його місце платиться: за перший раз 40 коп., за другий 20 коп.

За рядок петіту після тексту: за перший раз 20 коп., за другий—10 коп. Хто шукає заробітку, платить за оповістку в 3 рядки 10 коп. за раз.

Приймається передплата на рік 1909

на українську

політичну, економічну і літературну газету
(рік видання четвертий)

РАДА

яка виходить у Києві що-дня, окрім понеділків і днів після свят, українською мовою по програмі звичайних великих політичних газет.

Напрямок газети непартійний демократично-поступовий

Особливу увагу РАДА звертає на місцеве життя провінції.

Власні кореспонденти в столицях і по всіх значніших містах України

РАДА має в Державній Думі і Державній Раді кореспондентів

3 1-го Янв. розмір газети поширюється на рік 6 карб. Передплатники, які виплатять всі гроші (6 р.) за рік чи одразу, чи в розсрочку, можуть одібрати, доплативши 2 карб.

ДОДАТОК:

М. Арнас: Історія України-Русі

на веленому папері, багато ілюстрована (210 малюнків і портретів, 9 карт у фарбах, 4 родоводи), в розкішній оправі з англійського колєнокору оздобленій золотом. Книжка ця коштує з оправою і пересилкою в окремому продажу 4 р. 75 коп.

Ціна РАДИ з приставкою і пересилкою в Росії:

на рік	11 м.	10 м.	9 м.	8 м.	7 м.	6 м.	5 м.	4 м.	3 м.	2 м.	1 м.
6.	5.70	5.20	4.75	4.25	3.75	3.25	2.75	2.25	1.75	1.25	65.

Передплату на рік можна виплачувати частками в такі строки: на 1 янв. 3 карб. і на 1 апр. 3 карб., в 3 строки: на 1 янв. 2 карб., на 1 марта 2 карб. і на 1 мая 2 карб., або по 1 карб. що місяця на протязі першого півріччя.

Пробні числа надсилаються даром.

Адреса редакції і головної контори: у Києві, Велика-Підвальна вул., д. 6, біля Золотих Воріт.

ТЕЛЕФОН 1458.

Редактор М. Павловський. Видавець С. Чикаленко.

ТЕАТР 6. Т-ВА ГРАМОТНОСТІ.

Сьогодні, 29-го окт., буде вист. 1) КРУТИ, ТА НЕ ПЕРЕКРУЧУЙ, ком. на 5-риччя. 2) ДІВЕРТИСМЕНТ. Поч. вист. о 8 год. веч. Ціна місц. звичайна. Анонс: У четвер, 30-го окт., при уз. М. Заньковецької б. в. ЛІМЕРІВНА. У п'ятницю, 31-го, в б. ГАНДЗЯ. Капельмейстер Густав Елінек. 317—47. Відповідальний режисер М. Садовський.

Театр „СОЛОВЦОВЪ“

Сьогодні, 29-го окт., в 3-й раз нова п'єса: ОБНАЖЕННАЯ, на 4 д. А. Батайл Бер, уз. Д-ки: Болд., Борис, Крам., Леонт., Рудниц., Степан. Режис. Н. С. Савінов. Поч. о 8 г. веч. Ціна місц. звич. Завтра, 30-го окт., по загальнодоступній ціні останній раз „МНОГО ШУМА ИЗ ПУСТЯКОВЪ“. п. на 3 д. Шекспіра. В п'ятн., 31-го, перша вистава пієси Л. Риделя „ЗА КОЛДОВАННИЙ КРУГЪ“ на 5 д. Перекл. Френкеля, муз. В. С. Заремби. В суб. 1-го ноября, на користь т-ва зашом. бідами породили г. Києва „НАЗЕННАЯ КВАРТИРА“ на 4 д. В. Рашкова. В Нед. 2-го, свят.-лекція „ДЯДЯ ВАНЯ“ на 4 д. Лектор проф. В. Н. Перетц. Готується до вист. нові п'єси: Фульда—„ДУРАКЪ“, Йосипа Дімова—„КАЖДЫЙ ДЕНЬ“.

Городський театр.

Сьогодні, 29-го окт., вист. 1) „ЮЛАНТА“, 2) „ПЛЯЦЫ“. 31-го, 9-й раз „СНАЗКИ ГОФМАНА“. В суб. 1-го волюб. „ГУГЕНОТЫ“. 2-го, два спектак. уранці по загальнодоступній ціні. „ЦАРЬ ПЛОТНИКЪ“, учасчі—по звич. ціні. „КАРМЕНЪ“. В неділю виставлено буде в 1-й раз після повоналення „БОРИСЪ ГОДУНОВЪ“.

Політика Ісава.

Охоче даємо місце в цьому ж таки числі нашої газети заяві, чи протестові, чи поправці — не знаємо, як сказати — що прислала Одеська „Провіта“, хоч у тому документі й трапляються найважливіші незручності для офіційних заяв вирази й обвинувачення. Але разом з тим хочемо ще раз сказати скільки слів — не так про подію, яку досить таки пізенько Одеська „Провіта“ вилвила в Леті, як про ті риси в нашому громадському житті, що про них та подія свідчить.

Як відомо нашим читачам, українські наукові товариства зрелилися взяти участь в останньому археологічному з'їзді, що відбувся в Чернівцях. Причини, що викликали таку поста-

догадки про дух на чернівецькому з'їзді були цілком оправданими. Як-не-як, а українські наукові товариства, не бажаючи втратити в якісь політиканські маніфестації під час з'їзду та опинитися у дуже непевній компанії — зрелися брати у йому участь. Під українським прапором вступила сама тільки Одеська „Провіта“ в особах своїх членів д.д. Шелухина та Ядуржинського. В ч. 184 (12 августа) нашої газети була надрукована стаття „Наша неорганізованість“ *), в якій ще раз говорилось про постанову наукових товариств, про те, що її ввехтували „двоє-троє людей не-спеціалістів“ (учених) і висловлялась така загальна думка: „можна було не згожуватися з цими мотивами (наукових товариств), можна було в пресі обмірковувати, гудити їх, змагатися з ними, але політичний розум, такт і позуття національного достоїнства вимагали од всього українського громадянства скоритися ухваленій нашими авторитетами постанові і виступати в цій справі солідарно“. Ідеї, що виявила аж тепер Одеська „Провіта“.

Своє становище вона обороняє тим, що „постанова Київського і Львівського наукових товариств стала відомою нашому товариству тоді, коли воно рішило взяти участь в з'їзді і одержало запитання від комітету“, що постанову про бойкот з'їзду зроблено, не повідомивши інших українських інституцій, що поодинокі українські учені таки мали взяти участь у з'їзді. Тим більше (!), — кінчає цю частину свого оправдання „Провіта“, — що до названих нами улововажених мали доручення і від іст.-філологічного товариства місцевого університета.

Мотиви приваємні чудні. Не говоримо про запитання від комітету, бо певне Одеській „Провіті“ повинно бути відомо, що не на всякі запитання слід озиватися, не згадуватимемо і про те, „тим більше“, бо історично-філологічне товариство при місцевому університеті може не мати ніякого відношення до української науки, як це ми добре знаємо з гіркого досвіду. Але постанову „Провіти“, зроблена до зв'язки про бойкот з'їзду, але участь українців-учених на з'їзді?.

На жаль лист „од „Провіти“ не подає певної дати, коли саме вона прийняла пропозицію комітету й постановила взяти участь у з'їзді: може бути, що це сталося до зв'язки про бойкот. Але це справа не міняє, що постановлено раз, те могло бути розглянуто вдруге й одкинуто. І тим більше, що часу у Одеській „Провіті“ досить було, і була навіть окаяні переглянути свою постанову. 12 і 13 юнія надруковано в „Раді“ агадану статтю д. Стороннього (зв'язка про постанову наук. товариства, була це 20-го маія) а 5 юлія, як знаємо з ч. 154 „Ради“, відбулись загальні збори Одеської „Провіти“. Чому ж Одеська „Провіта“ не заявила знов питання про свою делегацію на зборах, знаючи вже про бойкот? Отже цей пункт виправдання одидає: Одеська „Провіта“ про бойкот довідалась не так, щоб пізно.

Остається участь інших учених українців. Але виправдувати свої вчинки тим, що хтось инший таке саме робить, ледве чи можна з великим успіхом. І коли де-які учені ввехтували свої власні постанови, то Одеській „Провіті“ просто не слід було брати з тих учених прикладу.

Що ж лишається від обвиновачення „Ради“ (що до „нашої неорганізованості“) — запитує Одеська „Провіта“. Лишається, — відповідаємо факт нашої неорганізованості, що раз засвідчений Одеською „Провітою“ і більш підпертий її згадкою про учених, які ввехтували власні постанови і яких „Рада“ і не думала виправдувати, говорючи про виступ Одеської „Провіти“.

Ми наємо всякі докори од „Провіти“ на нашу адресу і спинаємо на * Чернівецькому з'їзду, окрім названої зараз статті і статті д. Стороннього, в нашій газеті присвячено було ще ці мало заміток та кореспонденцій. Назвемо — до археологічного з'їзду в Чернівцях (ч. 178) та „Мулярний дях по школі“ (ч. 180) і ряд спеціальних дописів підчас самого з'їзду.

закінченні листа. Опітку „Провітою“ свого виступу ми вважаємо не зовсім щоб скромною, до того ж фактично непевною. Тішитися з того, що на „всеросійському науковому зібранні“ читано реферати українською мовою, тепер ледве чи приходить, і розмови, що цим „відтіненою дорогою“ в російські наукові круги — в наш часи дуже наївно бренть: дорогу давно вже й без цього відтінено, і більш поважану дорогою. А стояти виключно на позиції формального націоналізму і за-для мови забувати ідею — значить братися до політики біблейського Іова, що за кошку з сочевиці продав своє первородство. Охочі до цього, певне, серед українців єсть, але ми до їх не належимо і навіть перестерегаємо од такої занадто національно-громадського погляду шкодливої політики.

Після сесії галицького сейма.

(Од власного кореспондента).

Львів, 26 октября.

В вечер, 5-го сього місяця закінчилась сесія галицького сейма, — погляньмо ж на її результати.

До сеймових виборів приступали партії, як відомо, під гаслом сеймової виборчої реформи. Це гасло лунало також перел початком сесії. А при одкритті сейма і краєвий маршалок, і намістник у своїх інвагураційних промовах між працями, які ждуть сейм, виборчу реформу поставили на першому місці. Лунало це гасло ще і в перших днях сеймової сесії, — що пригадаємо наглі внесення Стапінського, Олесницького і Короля, вибір комісії для виборчої реформи і субкомітету в тій комісії, масову демонстрацію перед сеймовим будинком і соціально-демократичну депутату в сеймі і намістничити. Та при тих усіх нагодах стало ясно, що переведення виборчої реформи в цій сесії ніхто в сеймі серйозно не бере, що всі ті декламації раховані тільки для вулиці, щоб її успокоїти. І справді за цілу сесію для справи виборчої реформи не зроблено майже нічого. Комісія зробила тільки те, що одкинуто законопроект Олесницького і Короля і вибрано субкомітет, якому пошлішено повну волю. А субкомітет зробив тільки те, що обговорив і прийняв два принципи будучої реформи: загальність в тому родинно, що виборче право до сейма повинні мати всі ті, які мають те право до центрального парламенту, і тайність голосування. За те же їх порішено, чи виборче право повинно бути рівне, і чи голосування повинно бути безпосереднє. При справі рівності виборчого права буде також рішати, яку участь в сеймі признають представникам українського народу. Прихильники виборчої реформи хотіли, щоб комісія радила постійно, хоч сейм буде закритий, але це внесення сама комісія одкинула. Постійно радитиме тільки субкомітет. У сеймових кругах говорять, що виборча реформа буде переведена не швидше, як в 1910 р. На яких основах воно опиратиметься, сього очевидно тепер не знати. Відомо тільки, що всі польські партії ради-б українське представитво в сеймі звести до найменшого мінімуму. Найприхильніші для українців проекти польських партій признають українському народові тільки 25 проц. мандатів, а є такі проекти, що зменшують це число до 15 проц.

Отже для справи виборчої реформи сейм не робить майже нічого. Так само не зроблено зовсім нічого для другої справи, яку в інвагураційних промовах краєвого маршалка і намістника названо „одною з найважливіших для справи реформи громадського закону“.

Найважливішою сеймовою ухвалено в теперішній сесії являється реформа довецького закону. Дотеперішній ловецький закон налагає на селянство дуже важким тягарем. Тепер цей тягар трохи облекшено, очевидно лиш на стільки, на скільки це подобалося шляхетській більшості. Найважливіші постанови сього закону полягають в тім, що селянам (хоч з великими обмеженнями) можна творити ловецькі спілки; що за всяку школу, заповільну чи диким звірем чи полюванням повертатимуться збитки; 3) що про повернення збитків рішає не адміністрація, як досі, а окремий третейський суд, для якого одначе, председателя назначає адміністраційна власть. Поправки українських послів, ставлені в інтересі селянства, сейм майже всі одкинув.

зміни в будівельному законі. По дотеперішнім постановам взаїмне оддалення будинків, критих неогнетривалим матеріалом, було дуже велике; тепер на домагання українських і польських селянських послів це оддалення значно зменшено. Характерно, що проти сього селянського домагання дуже гостро виступав голова „Руссакого Клуба“ д-р Дудкевич.

З постанов державно-правового характеру треба згадати про доповнення краєвого статута. На цій сесії польські народово-демократичні послі поставили цілий ряд внісень в напрямі розширення автономії краю. Практичний результат тих внісень поки що тільки такий, що § 18 краєвого статута, де говориться, що до компетенції сейма належить між иншим „справи краєвої культури“, доповнено §-ом 18а, який означає що треба розуміти під „справами краєвої культури“. Цей новий параграф признає сеймові компетенцію між иншим також в справах аграрного устрою та в справах організації відносин хліборобських робітників до роботодавця, що при теперішньому складі сейма може бути дуже некорисним.

Дальше треба згадати про сеймові ухвали в справі допомоги селянам, що потерпіли од стихійного нещастя. На що сейм признав дещо з краєвих фондів, а також обернувся з резолюцією до центрального правительства за дальшою допомогою.

В кінці полагоджено краєвий бюджет за роки—1908 і 1909. При сьому треба додати, що фінанси краю знаходяться в дуже зломому стані.

Про національні відносини в теперішній сеймовій сесії було вже писано. Польська більшість весь час заличалася до москвофілів, немов кажучи до українських послів: ось попробуйте тільки виступити гостріше, а ми москвофілів проголосимо єдиними представниками вашого народу. В польській пресі були навіть жалі, що спокійна тактика українських послів перешкоджає полякам висунути на представників українського народу москвофілів. Українські ж послі держалися тої тактики, що в нововибраному сеймі треба змінити все з початку, себ то найперше поставити свої домагання в як найспокійнішій формі і жалти, як поставитися до них польська більшість. І вони так робили цілу сесію. Але польська більшість не спішила сповняти тих домагань. Всі „здобутки“, які вніесли українські послі з теперішньої сеймової сесії, зводяться до того, що 1) членом краєвого виділу вибрано українця, 2) ухвалено запомогти з краєвих фондів де яким українським товариствам; 3) ухвалено резолюцію, щоби краєва рада шкільна подумала над заложенням нових середніх шкіл, маючи на увазі потреби обох народностей. Польська преса величає „це великими здобутками“ великим добродійством „польського сейма“ для українського народу, одначе в дійсності справа виглядає зовсім инакше, а саме: 1) маючи до вибору між українцем і москвофілом, польська преса з політичних причин „мусіла“ вибрати членом краєвого виділу українця; 2) запомогти, як і сейм, що року признає українським товариствам 8 краєвих фондів, виглядають дуже пожебрачому в порівнянні з тими сумами, які дістають польські товариства. Про що сприну може доведеться коли поговорити докладніше, а поки що наведемо отсей один примір: На рік 1909 польське „Towarzystwo kolek rolniczych“ дістало на потреби економічної діяльності 77500 корон, а українське товариство „Провіта“ на аналогічні потреби 25000 корон. На краєві фонди український народ платить так само податки як і польський, а тимчасом сейм обділює в першій мірі польські товариства, признаючи для українських товариств тільки останки, тай і ті останки виставляється як велике добродійство, за яке українці повинні бути Бог зна як вдячні. 3) А що до тої резолюції про потребу нових шкіл для обох народностей, то польські політичні круги все хваляться, що вони однаково дбають про потреби обох народностей. Тільки результат того дбанія неоднаковий: прим. польських середніх шкіл є коло 70, а українських ледви п'ять. Через те не можна надавати цій резолюції якусь значіння, доки не побачимо, як саме краєва шкільна рада братиме на увагу потреби обох народностей.

Одним словом, з теперішньої сеймової сесії український народ не виніс нічого. Це й значить передостаннього дня сеймових нарад, виголошуючи даї знаменні промови: одну проти розширення автономії Галичини з домаганнями автономії національної і другу про середню школу

взагалі і з окрема про потреби українсько-го народу на полі середньої школи—голова українсько-руського клубу посол д-р Євген Олесницький.

М. Лозинський.

ДЕРЖАВНА ДУМА.

Засідання шосте (27 жовтня).

Першу половину засідання потратено на обміркування дрібного законопроекту про зміну залізничного статуту. Октябристи радіють, що, нарешті, добралися до такого питання, в якому можна показати свій лібералізм, навіть радикалізм. Меєндорф виголосив довший доповідь про формулу октябристів: «борімося з залізничними «зайцями», себ то безбілезними пасажирами. Протестуючи проти загромождження Думи дрібними справами, Меєндорф наприкінці вносить урочисту формулу октябристів: «борімося з усіма «зайцями», чиновними й нечиновними».

Центр і праві довго плескали Меєндорфові... Тимошкін з обурінням розповідає, як йому по дорозі до Петербургу довелося тікати... у вагоні першого класу. Челишов радить дати кожному пасажирові право домагається, щоб при ньому було перелянуто білету у всіх пасажирів. Перехід Меєндорфа ухвалюється одностайно. С. д. Кузнецов заважає, що найкращий засіб для знищення «зайцевого» промыслу—це забезпечити нижчих служачих.

Друга половина засідання пішла на обміркування закону 9 жовтня. Висловилось це 6 ораторів.

З промов цього засідання найцікавішими були промови Березовського 1-го (к. л.), Томілова (к. л.) й графа Уварова, які й подаємо.

Промова Березовського 1-го.

Оратор гадає, що неможна закріплити участі за поодинокими господарями та ще й давати їм право продавати свої частки, бо це незручно для общини. Затим, один селянин може скупити кілька клінків і за їхньою допомогою визискувати громаду. Неможна ламати весь лад общинного землеволодіння в інтересах меншости завірних общин. Далі оратор виступає обборонцем селянського володіння й з цього погляду критикує закон 9 жовтня, який сіє ворожечу в селянських семьях. Кадетні не вважають общинну форму землеволодіння найкращою, через те вони й вносять ряд поправок, які зводяться ось до чого. Всякий селянин має право виділитися, і громада не повинна чинити йому перешкод. Кількість земель, на яку має право виділений селянин, не повинна перевищувати певної норми, встановленої громадою або на підставі останнього передлі. Скупка земель обмежена. Наприкінці, оратор обороняє земельний законопроект, внесений в першу Думу 42 членами; він також висловлює гадку, що третя Дума повинна принести в жертву частину своїх поміщицьких інтересів на користь цілої країни.

Білоруси і їх національне відродження.

Як ми вже зазначали, пробудження інтересу до місцевої старовини й місцевої білоруської мови, серед спольщеної шляхти повстало під впливом польського національного руху, котрий розпочався серед польського громадянства під вражінням катастрофи розділів, які викреслили з карти Європи давню Річ Посполиту. Втративши незалежність і вперше назвавши утиски чужої держави, поляки робили конвульсивні зусилля скинути тузе панування, і в цих зусиллях розвивав польський національний патріотизм, незнайомий попереднім поколінням, деморалізованим анархією команія Річи Посполитої. Поруч із політичним, розпочався жвавий культурно-національний рух, і одним з його важливіших осередків стала Вільна з її університетом. Білоруські землі, таким способом, зробились ареною польської культурно-національної пропаганди і перші проблоски місцевого білоруського самопізнання являються під прапором ідеї неподільної Річи Посполитої, зложеної з трьох нерозривних членів: Польщі, Литви і Русі. Поляки перші починають інтересуватись білоруською старовиною й етнографією, і в працях їхніх учених на початку XIX століття уперше знайомиться освічена громада з археологією Білорусі, пам'ятками старого письменства, народною словесністю, звичаями, мовою. В числі цих учених дослідників на першому місці стоять імена Лянде, Голембовського, Бандтке, Лукашевича, Балінського, Яна Чечота, Нарбута, Ярошевича, Даниловича. Російські журнали подавали переклади їх статей, і російська публіка знайомилась з Білоруссю з польських рук. Цей інтерес до Білорусщини одбився і в літературі.

В польській літературі являється так званий білоруський напрям або школа, яка має собі повну паралель в польсько-українській школі, представниками котрої були Богдан Залеський, Гоциньський, Падурра та інші. Білоруська школа була відгуком погляду на Білорусь, як на складову частину і польської території, і польської національності. Поети і повістори цієї школи—Ян Чечот, Боршевський, а особливо польський емігрант Рипінський, писали сливе виключно польською мовою, під-

* А. Пилипів, Історія рус. етнографії т. IV, ст. 64. ** Там же, ст. 42.

Промова Томілова.

Оратор гадає, що даліше вживання закону 9 жовтня утворить особливий клас селянських поміщиків і приведе до народження (?) селянського пролетаріату. Наприкінці оратор заявляє, що к-д. партія одкидає закон 9 жовтня й голосуватиме за земельний законопроект, внесений депутатами-селянами.

Промова гр. Уварова.

Оратор, головним чином, полемізує з Шингаровим та іншими к-д. ораторами. На його думку, Шингаров поставив питання на узкий ґрунт, ніж докладчик Шинловський. Останній розглядав земельне питання у всім його обсягу, а Шингаров з'узив питання до рямців казенного законопроекту 9 жовтня. Чи не догоріли ж вогні кадetskької ілюмінації? Може, кадети хотять перейти до більш реальної політики? Але вам, панове кадети, не здається спадщини попередніх ілюзій—примусового одібрання (вигукі з права: «бравов», «права»). Приходять до доказів Шингарова, граф каже: «Винуватий у тому, що закон 9 жовтня ще досі не затвержено законодавчим шляхом, не тільки уряд, а й друга Дума, яка, замість обміркувати цей важний законопроект, вона захожувалась коло інших питань (оплески з права). Годі також вапняти, ніби-то указ 9 жовтня складено на підставі Гуркових догадань. Що до лівих, то вони, навпаки, занадто розширили питання й внесли через Гегечкорі цілу програму. Але це—трафарет першої і другої Дум. Час кинути трафарети; скажіть щось нове (оплески).

Даліше засідання сьогодні, 29-го жовтня.

ПО РОСІЇ.

Чуття. «Нов. Русь» переказує таку чутку: товариша міністра внутрішніх справ Макарова незабаром настановлено буде за міністра внутрішніх справ, а П. Століпін зостанеться тільки головою ради міністрів.

За штунду. «Б. В.» прочули, ніби міністерство внутрішніх справ свариться з синодом за штундистів. Хоч синод і протестує, а міністерство загадало провінціальної адміністрації не забаронити сектантам справляти свої обряди, незалежно від того, чи поєднані вони в общині, чи ні. Окрім того міністерство пояснює, що на зібрання евангелістів-сектантів вільно ходити православним і взагалі всім стороннім людям.

Фальшиві гроші з рук японців. «Харб. В.» пише, що в Харбіні по всіх інститутах, де приймаються від клієнтів гроші, щодня конфісковується та знищується багато фальшивих кредиток по 10 карб. З газет японських видно, що в Японії, в Кубе відкрито адміністрацією фабрики фальшивих грошей. Поліція японська арештувала там японця Хейтаро Сімада та двоє його прибічників і встановила, що вони

робили гроші та й дуже ширили їх по між людьми. Підчас арешту взято було 1000 клінків та великий запас паперу, куплений в англійській фірмі. Збували фальшиві гроші китайці, які зробили склад та продаж їх оптом у Чифу. За 1000 фальшивих грошей брали вони по 200—300 карб. Найбільше підроблених грошей ходить по руках у Харбіні. Можливо, що там їх набереться за 100 тисяч карб. На 50 тисяч фальшивих кредиток сконфісковано підчас арешту фальшивків.

Втеча з заслання. 19 жовтня тобольський губернатор Н. Гондатті сповістив телеграмою в департамент поліції про втечу заслання—поселенця, колишнього члена ради робітничих депутатів І. Л. Голинського з Ішима, тобольської губернії. Про втечу повідомлялося так. В Ішиму в початку торішньої зими засновано недільну школу за для дорослих. Керувати школою став тамешній батькошка, а всіма справами орудував у її закладе Голинський. Він, між іншим, завіз при школі науку практичного сільського господарства. Не раз Голинський показував селянам, як треба робити сільсько-господарськими машинами, то що. За шкільними справами Голинському не раз доводилося їздити з Ішима до в Тобольск, то в Курган, а часом і на саму північ тобольської губернії, в обдорський повіт. На його руках було все чисто листування з челябінським складом сільсько-господарських машин. Сього року з кінця сентября школа знов почала функціонувати, і от після того, як Голинський показав селянам в околицях Ішима якусь машину новітньої конструкції, він пішов наче б то оглядати озимину до одного селянина та й зник. Селянин розказував, що Голинський, погнавши на його поле, подався «на час» у ліс та й не вертався звідти. Втеча сталася 2 жовтня. (Н. Р.)

Корнет Савін. В Антверпені, як сповідає «Річч», арештовано відомого злодійства, корнета Савина, що зве себе—«Тулуз»—де—Лотрек.

Архирейський анекдот. Архирей Никанор читав ось недавно лекцію в Казані, в читальні володимирській про «Народів півночі». В тій лекції архирей розказав досить пікантний анекдот. На схід од Мурмана єсть така затока, що дуже корисна для пароходства... Зветься вона «Угорський шарь». На парадному обіді, де шановано Віте, коли він приїздив до Архангельська, подано було на стіл, разом з іншими стравами, «Угорський шарь», зроблений з мороженого. Архирей Никанорові випало казати промову на тому обіді. І от він, кажуци про те, що киче потрібно поповнити залізні дороги на північ Росії, згадав про недалелі відомості про цю країну. Щоб довести свою думку, архирей сказав, що од мовляв, і тутешні великопанські громадяни думає, що «Угорський шарь» і справді шарь, шось кругленьке, отаке, як оце з мороженого зроблене, а воно зовсім не те: це звичайнішня затока. За це на архирей тамешне громадянство розгнівалося. (Н. Р.)

Ще про те саме. «Річч» докладніше оповідає про інцидент в редакції «Нивы». Два тижні тому в редакцію прийшов записаний штабс-капітан Козлов і дав редакторові В. Светлову статю. «Чи це ваша статя?»—спитав редактор. «Ні, це статя мого брата, що живе в Київщині». Йдучи з редакції, Козлов просив сповістити його по телефону, чи буде ту статю надруковано в «Нивы». Редактор не обіцяв, що зробить це. Статю до друку не прийнято і послано на адресу, в київську губернію, що дав її капітан. 23 жовтня Козлов знов зайшов до редакції питати про статю. В. Светлов сказав капітанові, що її вже одіслано в київську губернію. Козлов аж побілів, почувши це, та й став кричати, що редактор не має права одіслати статю в Київщину, не попередивши про це його. Светлов пояснив, що одіслання статей, неперинятих до друку, завідує не він, а експедиція, а окрім того, на рукописовій стояла адреса з Київщини. Козлов почав нарікати на редактора за те, що той не сповістив його по телефону. Светлов казав, що не має часу на це, а побачивши, що розмова стає прикрою, вклонився Козлову та й подався до свого кабінету. Капітан догнав його та й заграмав: «не маєте права повертатися до офіцера спиною». Далі кинув на стіл свою візитову картку та й додав: «я вимагаю, щоб ви мене задовольнили». Другого дня до редакції прийшов полковник Мадридов, який був на японській війні, і сказав редакторові Светлову, що він секундант штабс-капітана Козлова. Ознайомившись з тим, як це все сталося, Мадридов заявив, що зрікається бути секундантом.

Лісові брати. Незабаром у Катеринбурзі воєнний суд судитиме ватагу, так званих «лісових братів». Гурток цих «Лісових» братчиків зорганізувався в початку місяця августа 1907 року, здебільшого з членів соціал-революційної партії що від партії відколовся. Вибравши собі для «роботи» катеринбурзький повіт, братчики зробили Катеринбург своє «штаб-квартирою». Там були їх конспиративні квартири і в одній такій квартирі була сторяжня. На чолі «лісових братчиків» стояв відомий на Уралі «товариш Максим». Перше всього вони поставили собі пограбувати воєнні склади. 6 августа вночі привезли вони для цього зброю з Перми і поховали її за городом у лісі. Там 7 августа ранком і зішлюся 30 чоловік братчиків. Малося добре зміркувати, як грабувати склади. Дожидали братчики, поки прийде з города ще один «товариш» Медведєв, салдат з тамешнього гарнизону. Медведєв прийшов з салдатом Суминим, якого він хотів приєднати до ватаги. Сумин мовчки слухав, що казали братчики, а на сам кінець рішуче зрікся пристати до їх та пішов собі додому. «Ти нас загубиш! Нащо привів одного чоловіка?», почали гримати на Медведєва присутні. Тоді він догнав Сумина і сім разів стрелив на його з револьвера. Той упав. Медведєв думав, що він мертвай та й пішов собі до гуртку, а Сумин подався до казарм і все чисто вика-

зав начальству. Зараз послано стражників, які оточили братчиків за 8 верст од города, в лісі. Почалося стріляння з обох боків. Одного братчика вбито, трьох підмаю, а останні зникли в лісі. Один з арештованих Михалєв виказав на всіх учасників ватаги. Арештовано тоді й Медведєва—салдата та багатьох інших—12 душ. Медведєв улітку сього року втік з тюремної лікарні, а останніх судитиме воєнний суд. (Б. В.)

ПО УКРАЇНІ.

У Київі. Обовязкова постанова ген.-губернатора.

У Київі. Обовязкова постанова ген.-губернатора. II. Генерал-губернатор 24 сього октября видав ось яку обовязкову постанову: 1) Забороняється продавати спиртні напитки усім малолітнім і зобов'язати без винятку учнів нижчих та середніх шкіл. 2) Забороняється пускати в шапитани, ресторани, пивни, блядари, театральні й церковні буфети, мого-чарні та кавирні маюлогів і учнів нижчих та середніх шкіл. У вата: Пивани—це не допускається зазначених та пароходних буфетів по цих буфетах підчас гди по забороняться пускати в шапитани. 3) Забороняється пускати в театри на вистави фарси й оперетки та в ілюзії й кінематографи учнів нижчих та середніх шкіл. У вата: Одої пункт не допускається пускати в шапитани. 4) Забороняється пускати в театри на вистави фарси й оперетки та в ілюзії й кінематографи учнів нижчих та середніх шкіл. У вата: Одої пункт не допускається пускати в шапитани. 5) Забороняється позити шкільні фонди тим учням, що вчилися, що вже не вчилися в школах. 6) Винуваті проти цієї обовязкової постанови содержателі ресторанів, буфетів, револьовних локів то ж, антрепренєри театрів, шапиталів, ілюзійних, кінематографів, власники кавирень і інших маюлогів, торгові друкованими творами й картиями в ролію та і всі, що невправляють ходять в ученицькому форменому одягані—картинуться в админістративному порядку штрафом до 600 карб. або з арештом до 3-х місяців.

Обовязкова ця постанова входить в силу з того дня, як її оповіщено. Накладати админістративні кари по цій постанові п. ген.-губернатор доручає київському, волінському та подільському губернаторам.

Обмаль шкіль. Статистичне бюро київської городской управи закінчило обрахунки про прийом учнів у початкові городські школи сього 1908—1909 шкільного року. Всього у школі заявилось 4.522 дітей (2.236 хлопців і 2.281 дівчаток), але з їх прийнято 3.036 дітей (хлопчиків 1.685 і дівчаток 1.351), а 1.486 дітей (551 хлопць і 935 дівчаток) чи 32,86 проц. всього охочих вчитися не прийнято. Найбільше не прийнято дітвори в плоському уезді, а найменше по школах в люкянівському уезді.

Про волоні суди. Цими днями в нашій газеті писалося про те, що з Петербургу запитано вищу місцеву адміністрацію, скільки всього на Київщині єсть волоніх судів і скільки вони обходяться, і що це запитання має звязок з майбутньою реорганізацією селянських установ. Цікаво буде з цієї нагоди подати відомості, скільки протягом минулого 1907 року селяне на Київщині оскаржували постанови волоніх судів у з'їздах мироних посередників,—це покаже, що сучасні волоні суди

робляючись під тон білоруської народної поезії і лиш зрідка складаючи якусь неудару пісеньку чи романс по білоруському. Це були люде чисто шляхетського світогляду, а як вони дивились на роль білорусини в Польщі, показують слова передмови Рипінського до його книжки про Білорусь, виданої 1840 р. в Парижі. «Ця Русь, каже Рипінський, наскільки вона в й буде польською,—складе нероздільну частину нашої дорогої батьківщини... Цей народ зберігся для того, щоб довести, що він сам може вибрати собі пада, а чужих володарів не хоче знати**). Звичайно, «паном» являється Польща, традиційна шляхетська Польща, з добрим паном і вірним хлопцем. Поруч з писаннями білоруської школи по польському, появились і проби творів на народній білоруській мові. Так само, як і у нас, першим твором нового білоруського письменства являється перелицьована «Енеїда», зложена під очевидним впливом «Енеїди» Котляревського. Автором білоруської «Енеїди» був Маньковський, переперу совітник у Могилеві, а потім вице-губернатор у Вітебську**). Ця «Енеїда» мала побут зможних білоруських селян і підпанків, вона відзначається широ-народним юмором і гарною мовою. Зложено її ще в кінці XVIII століття. Щоб показати зразок білоруської «Енеїди» і її близькість до Котляревського, наведемо початок:

Явей дзячок виць буну хувавий,
Париок нявушта украсу,
Хочь пан, а вдавса недукавий,
Даступен, весла, во сіясу,
А Греки вайву наробили,
Як зяда Троя так спалили,
Кашель схалили на удек,
И так грабушка єв чауноу,
Тральцями яго вабу,
И у моря сцяло пусцу.

«Енеїда» Маньковського була дуже популярна в кругах дрібної білоруської шляхти, її проказували на пам'ять, і вона зробилась напів-народним твором. Другим видатним явився після Маньковського Вікентій Дунін-Марцінкевич (1807—1885), родом з мінської губернії. Він написав чимало білоруських віршів, поему «Галон», оперу «Селянка». До цієї опери написав музику Станіслав Моношко, і її з великим успіхом ставили на сцені в Мінську в 50 роках. Марцінкевичу належить

* Авторство Маньковського не зовсім доведено, і недавно з'явилась збірка про другу білоруську «Енеїду», автором якої вважають полковника Ровінського, сучасника Маньковського. Ця «Енеїда» здається в просто варіантом Маньковського. Див. Е. Кароні, Білорусь, ст. 432—33.

і переклад «Пана Тадеуша» Міцкевича, зроблений дуже гарно. Видання цього перекладу колись знищила російська цензура, і тільки недавно знову його видано в Петербурзі. Марцінкевич дає в своїх творах вірні малюнки народного життя, і білоруські патріоти величають його своїм «Дуларем»—кобзарем. По поглядам Марцінкевича був такий же польський шляхтич, як і Рипінський. Пани виходять в його творах прихильниками і добродіями селян, і коли й поводяться часом з ними несправедливо, то через те тільки, що їх обдурюють окономи. Поет—великий патріот історичної Польщі, і недурно з таким літнімном перекладав він величю епопею Міцкевича.

Сучасник Марцінкевича Даревський-Верига писав білоруські вірші й поеми і переклад «Конрада Валенрода» з Міцкевича. Його твори, здається, і досі не надруковані, хоча були розповсюджені в рукописах. До половини минулого століття належить і цілий ряд й інших білоруських поетів; дуже популярна була цей час і пізніше сатирична поема невідомого автора «Тарас на Парнасі», писана в такому ж дусі, як і перелицьована Енеїда. Вся ця література не переходила в народ, вона була розповсюджена в кругах дрібної шляхти, панських офіціальних, і на неї дивились як на забавку; та по своїм ідеям вона була й чужа народові, не маючи з ним нічого спільного крім мови і етнографічного малювання народного побуту. Тогочасні білоруські письменники соціальних мотивів зовсім уникали, або дивились крізь панські окуляри, малюючи неіснуючу пансько-хлопський ілілю.

Польські повстанці 63 року пробували використати білоруську мову для своєї агітаційної мети: було видано чимало брошурок і відозв; в них говорилось про тяжке будівання білоруського селянина під російською державою, про релігійні утиски; селян закликали до повстання і малювали їм принаду будучині у майбутній незалежній Польщі: тоді, мовляв, настане рівність селян і шляхти, всі житимуть вільно і в добрих достатках,—аби тільки здихати з московського панування. Тут ж росказувались і всім ісенітніш про тодішній міжнародній відносини європейських держав. З цих брошурок відомі: «Мужичка правда», «Гуртка старого зяда», «Передсмертний розговор Цустельніка Петра», «Елементар для добрих зяеток». Друковались вони у Познані, Парижі, а одна («Розговор Пустельника») навіть у Київі. Як відомо, повстанська

пропаганда поляків серед селян не мала успіху: на Україні селяне ловили повстанців і оддавали їх до рук урядові, а на Білорусі народ зостаєся байдужий до воскреснення історичної Польщі.

За те польське повстання 1863 року мало велике значіння для Білорусі з його погляду. Тільки тепер російський уряд почав дивитись серйозніше на становище білоруського селянства; він поспішив дати деякі пільги селянам, було сковано кріпацтво. В урядових кругах твердо повстала думка, що це край «исконі руський», і почали заходитись коло його «расположення». Російське громадянство в більшості поділяло думки уряду і помагало йому в обрусительних заходах. З часів польського повстання, говорить Пипін, що до білоруської народности було зроблене трохи не відкритий: маса громадянства, що раніше не мала зовсім ясного представлення про Західний Край, тепер одразу, через переклад, нароблений повстанням, захопилась думкою, що це край—руський. Ця думка для більшости була наче новою, і новину цю з усіх сил пропагували; адміністративних заходів, які скріпляли руські прикмети цього краю, прилучились в такому ж дусі заходи публіцистичні—я учени,—з обсягу археології та етнографії. Доводили не тільки те, що цей край—руський, але що західно-руської або білоруської народности навіть не існує: до такої міри, мовляв, складала вона єдине руське племя, без усякої ріжничі од корінної маси; що «Білорусь» є тільки географічним терміном. Перед в публіцистичній компанії за обрусінням краю вели такі газети як «День», «Московскі Відомости», а особливо «Вістник Юго-Западної Росії», що видавав Говорський спершу в Київі, а потім у Вільні. На сторінках цього темного журнальчика велась завзята травля польського елементу, і тут же було пушено у перше вигадку, ніби український рух—то «польська інтрига». Тут писались доноси на укряїнських діячів—Костомарова, Кониського, взагалі на «хлопоманів», тут незабаром після смерті Шевченка з'явився гідний пасквіль на великого поета якогось Мартоса. Щоб довести усьому вченому світові, що Білорусь є краєм «исконі» русским, археографічні комісії при центральних архівах у Вільні та Вітебську почали видавати стародавні документи часів литовської держави, які свідчили про руськість цього краю. Появлялись ряд офіціальних історично-етно-

графічних видань, як наприклад «Сборникъ памятникъ народного творчества въ Западномъ Краѣ (Вильна 1867 р.); появились праці Ватюшкова, Ковалючина, Крачковського з тією ж тенденцією показати, що Білорусь не польська, а руський здавна край. Навіть з прекрасного археологічно етнографічного музею у Вільні було винкинута всі річі, що так або інакше доторкались польської історії та культури. Спеціальна комісія, призначена для того, щиро зайнялась «очищенням» музею; багато річей було сховано до підвалів або переслано до Москви. Все це робилось на очах основателя музею, заслуженого білоруського енографа Євстафії Тишкевича, котрий був змушений підписувати протоколи комісії.

Обрусительні заходи справді дуже ослабили польський елемент в краю, але особливо неадекватністю й безцеремонністю, особливо в релігійній сфері, вони посилили неохоту до російщини й православія серед місцевої людности, і це немало сприяло потім успіхові національної білоруської агітації, що розвинулась уже за наших часів. Інтерес російського громадянства до Білорусі мав іще й ті наслідки, що етнографія білорусини тепер поінак розробляється і в російській науці. Взагалі після 60 років переважують російські розсліди видання етнографічних білоруських матеріалів. Такі видатні російські учені, як Шейн, Безсонов видають гарні збірники білоруських народних пісень; особливо ж багато зробили для зібрання й опублікування білоруського етнографічного матеріалу білоруси: Носович, Дембовецький, Нікіфоровський, Романов, проф. М. Довнар-Запольський. Вони видавали великі збірки народних пісень, казок, приказок, апокріфів, оповідань, багатьох етнографічних нарвісів про звичаї, обряди, світогляд білоруського народу. Петербурзька академія наук видала словарь білоруської мови Носовича. Багато білоруського етнографічного матеріалу друкувалось по моголівських та вітебських «Губернських Відомостях». Це ізучення білорусини в російській науці іде до наших часів. Над ізученням білоруської мови працюють такі російські вчені, як Соболевський, Шахматов, Карський. З польських дослідувачів білорусини треба згадати Кіркора і Єльського, а останніми часами—М. Федоровський. Його грандіозну працю «Lud biloruski na Rusi Litewskiej» почала видавати з 1897 року краківська академія наук; досі вишло вже кілька томів.

Д. Дорошенко.

далеко не задовольняють селян. Так, у київсько-радомисльському з'їзді мирових посередників зареєстровано 2.366 волосних присудів, уманському — звенигородському — 1.885, сквирсько-тарасанському — 2.649, бердичівсько-липовецькому — 2.527, канівсько-васильківському — 3.045 і черкасько-чигиринському 2.856.

◆ Голова городської санітарної комісії Д. Бурчак подав у городську управу доклад з приводу того, що 28 октября минуло три тижні, як зареєстровано у Києві останнє холерне слабування і треба б скликати нараду санітарно-виконавчої комісії, яка знала б питання, щоб оповістити Київ уже благополучним по холері.

◆ Збори есперантистів. В одній із зал театру Медведьова (Мерингівська вул.) у неділю, 2 ноября, в 1 год. дв. мають відбутися звичайні загальні збори членів київського товариства есперантистів "Yerda Stelo". Програма цих зборів: 1) реферат про міжнародну мову Вепераго; 2) Звіт про діяльність за рік 1907—8; 3) вибори нової ради; 4) біжні справи.

◆ 3 Волинці. На селі. З житомирського повіту нам пишуть, що цими днями там випав сніг і вже чималий шпіль мороз. Така рання зима примушує селян уже братися за зимові корми для худоби, якого дуже обмаль. Селяне скаржаться, що не хочуть на зиму корму. А де-хто вже і тепер купує пашу для худоби.

◆ 3 Холмищани. Хомяков — почесний член брацтва. Як повідомляють польські газети, холмське православне брацтво вибрало председателем Держ. Думи Н. А. Хомякова за свого почесного члена. Брацтво це, що агітує за відокремлення Холмищини, має свій інтерес, щоб прихилили до себе партію октябристів, яких таким способом хочє завітати, що ніяких стосунків із антиконституційною діяльністю. Почаївської лаври воно не має.

Вибрали б за почесного члена холмського брацтва і Гучкова, та який не приходить, бо він старовір.

◆ 3 Чернігівці. Арешт. В м.ку Семипілля, остерського повіту, цими днями заарештовано з приводу вбивства урядника, що вчинилося днів десять тому, трьох селян, — між ними і помішника волосного писаря Желевського. Всіх їх підозрюють в тому вбивстві. (Од власн. кор.)

3 Галичани.

◆ З'їзд єврейських соціал-демократів у Львові відбувся в середині свого октябрю місяця при участі численних делегатів з усіх кутків Галичини. Крім того на з'їзді цей вислали своїх делегатів Бунд та буюківська соціальна демократія. Представники німецької соціал-демократії Бебель та Пфанкух прислали на з'їзд листи з привітаннями та вибаченнями, що не можуть бути самі. Доклад партійної управи показує, що галицька єврейська соціал-демократія має свою організацію в 26 містах, улаштовано було 104 страйки, засновано було багато бібліотек та читальень для єврейського пролетаріату. Значну участь брала партія під час останніх виборів, допомагаючи польській соціал-демократії, не вважаючи на її неприхильність, навіть вороже відношення до самостійної єврейської соціал-дем. партії. Справді, відносини польських товариств до соціал-демо. євреїв "сепаратистів" нагадують відносини рос. соціал-дем. до українських. (Од власн. кор.)

◆ Nationale Autonomie — під такою назвою заснувалося у Відні товариство, що складається з членів належних до різних народностей. Мета товариства — пропаганда відповідних засобів до досягнення національної автономії на підставі рівноправності всіх народів і в напрямку людських прав, обопільної самоповаги та терпимости. За голову цього товариства обрано посла Ернеста Брайтнера, за товариша йому українця д-ра Євгена Левицького. (Од власн. кор.)

3 Угорські Русі.

◆ Новий закон для селянства. Нещодавно увійшов в силу новий закон, що має не аби-яку користь для селян. На підставі того закону неможна продати за довги землю селянина, як що він має менш, як 12 моргів, можна продати тільки те, що має по над 12 моргів. Охорону селянського добра од лихварів поширено так само й на худобу: можна продати тільки третю коняку, третю корову, а свиню козу чи вівцю тільки аж п'яту, звичайно кози у селянина стільки їх буде. Не можна також узяти у селянина останнє збіжжя — хліба мусить лишитися стільки, скільки треба на харч селі селянина на пів року. Коли б підчас екзекуції знайдено було у селянина 150 корун готівкою, то й їх не можна забрати. Можна брати тільки те, що знайдеться у його померщєї суми. Закон цей увійшов в життя з 1-го септембра нов. ст. Має він чималу користь і для наших земляків — руснаків (гуцулів) на Угорщині. Тяжке їх становище відоме нам хоч би з книжечки Єгана. (Од власн. кор.)

Економічне життя України.

◆ Розвиток брикетної справи на Віраїні. Після того, як жалюди грієць т-во почало брикетувати кам'яний вугілля, коло цієї справи заохочали і деякі інші гірничі товариства України. Тепер будуться брикетні фабрики на копалинах т-ва "Кореневі" в Шпильові (ст. Мар'ївець) та на копалинах олександрівського т-ва (ст. Лисичанське). Для виробу брикетів будуться спеціальні валяцьові печі. Є чутка, що брикетну фабрику одкриває також ірмаське т-во, причім, проект заводу виробив миколаївський пародобудівельний завод. Буде поставлено 3 пре-

сл, з яких кожен може виробити 3 мил. пуд. Для брикетування необхідна смола, щоб зв'язувати частини брикетів. В зв'язку з цим виникло т-во "Смола", яке виробляє потрібну для брикетних фабрик смолу. Дякуючи брикетуванню, український кам'яний вугілля зможе боротися на російських і закордонних ринках з англійським.

◆ Велике підприємство. В близькому часі на півдні України розпочне функціонувати величезне капіталістичне підприємство, на чолі якого стоять відома фірма Вейхерт і Ейхнер. Актіоне т-во, яке вже і склалося, має на меті поставити спеціальний механічний завод для виробу таких річей, що мають безпосереднє відношення до хоріг взагалі і зокрібно до залізниць. Це будуть електричні високі дороги, канатодорожні та на залізничних дорогах, механічні прилади до перегузок тощо. Завод цей є думка збудувати десь в районі вугільного та рудного добування, — певніш усього в Донецькому басейні. І певно, завод уже й функціонуватиме не пізше року 1909.

◆ На брянських заводах, в Катеринославщині, пущено в роботу найбільшу на світі димоу пил, розчатану на виріб 30 тисяч пудів щоденно.

◆ Робота млина анц. т-ва у Києві. Недавно одне знов почалась робота на паровому млині акційного товариства "Л. Бродський" у Києві, що до того цілісінький рік стояв. Зараз працює цей млин тільки половиною холоду, перемелюючи щодня по 7000 пуд. зерна, замість нормального в сутки перемолу 15000 пуд.

◆ Організація торго-промислової статистики в Одесі. Одеський біржевий комітет, поставивши на чергу питання про заснування вільної гавані, вважає потрібним перед усім перевести історико-статистичний дослід умов одеського імпорту. З цією метою комітет вступив у зносина з торго-промисловими органами закордонних міст, що ввозять свій крам в Одесу, і од де котрих із них уже надійшли дуже цінні статистичні матеріали.

◆ Опис Дніпровського заводу піденно-російського дніпровського металургічного товариства — під отавим заг. (московською мовою) видав в Катеринославі 2 томи праці з приводу 15-ліття даректорства в цьому заводі інжен. техн. І. І. Ісодовича. Один том цього видання з текстом і російськими ілюстраціями всіх заводських будов, механізмів тощо, а другий тільки з самими малюнками.

◆ Землеустроїство. В Кривому-Розі ці осядл має відбутися продаж 6000 десятин великого маєтку Харіа. Земля продається селянам по 250 карб. за десятину за допомогою селянського банку. Радіш ім же, як повідомляє "Слово", уже було продано 500 десятин по 280 карб. за готові гроші. — Ходять чутки, що будуть далі сиродувати свою землю такі великі поміщики, як Козубей та фон-Рітер.

◆ Сирута. Полтавський земельний банк ба борги пораняв до продажу з публичних торгів 19 маєтків і 27 дворівих місць у Харківщині в 9991 десятину.

◆ Напад мшєй. З різних місцевостей Київщини повідомляють про появу величезної кількості мшєй. На полях серед озимини, мшєй поки-що не так багато, але в дворах та хлібних складах їх повно.

◆ Ярмарок. 26 октября, на св. Дмитра, в г. Житомирі (на Волині), почався роковий т. зв. дмитрієвський ярмарок. Таких великих ярмарків у Житомирі на рік буває всього три; на їх з'їздяться селяне не тільки з сусідніх сіл та містечок, а й здалека: із Вердичева, Чудова, Радомисля, Іскорості і ин. Ярмарки ці звичайно розташовуються на двох майданах — Путятинському та на Новому-Строєній і ще почасті й на площі Житнього базару. На Путятинському майдані йде торгівля кіньми, рогатою худобою і иншим скотом; на Новому-Строєній завод торгують хліборобським знаряддям та всякими кустарними селянськими виробами. На Житньому базарі, згідно з його назвою, йде торгівля збіжжям, ярого навряд чи буде багато цього року.

◆ Вистава-базар. З 2 по 6 января нового 1909 року в г. Харківі відбудеться третє чергове вистава-базар сім'ї, яку впоряже харківське товариство ольського господарства. Експонати на цю виставку прийматимуться не пізше як за 10 днів до початку її.

◆ Фінансова хроніка. Міністр фінансів затвердив статут провінційних товариств у посадах Лозовому й Лозово-Павловському, на Катеринославщині.

З життя „Провіста“.

◆ Т-во „Провіста“ в Катеринославі минулої суботи й неділі, 25 та 26 октября, в своєму помешканні впорядило два чергові сесійові вечори. В суботу було виставлено „Комедію Карпенка-Карого“ Мартин Боруля, а в неділю — два водевілі: Грінченка „Миротворці“ та Чехова (в перекладі) „Ведмідь“.

◆ В українському т-ві „Провіста“ в Одесі 25 сего октября відбувся реферат д-ра Луценка на тему: „Холодні проміні“. В музично-вокальній часті цього вечора було виконано номери із „Запорожця за Дунаєм“, між иншими виступав і кобзарь Поталенко.

У неділю, 26 окт., на сцені т-ва виставлено буде пієсу Грінченка „Нахмарині“.

◆ Збори артистичної комісії київської „Провісти“ відбудуться сьогодні в 6 годин вечора. На черзі стоїть упорядкування дальшого концерта в народній аудиторії.

За кордоном.

ФРАНЦІЯ.

Міністр культів Біран по згоді з Клемансо та міністром фінансів прислав у парламентську фінансову комісію проект додаткової статті до закону про відокремлення церкви од держави. Ця нова стаття змінює порядок поділу вільних коштів, які входили раніш в бюджет культів. Як відомо, попередній бюджет культів в ліквідацію державних обов'язків відносно церкви повисев був йти на потреби і в завідування коуна, і кожна коуна діставала пропорційно сумі податків, які вона платила із загальної площі незабудованої коунової власності. На такий порядок багато нарікали, бо од нього були чималі практичні незручності. Поперед усього, города майже було виключено, а по друге, бідніші громади в малорозлогою землею одбирали значно менше багатіших громад. З кожним роком вільних у бюджеті культів коштів ставало більше і через це вернівість поділу стало більш замітно. Біран тепер пропонує ділити на п'ять підставок тільки одну (приблизно третину) частину, другу частину пропонує ділити поміж коунами відповідно до числа людности, і, нарешті, з третьої частини видавати коунам по 100 — 500 франків, — на стільки більше, на скільки менше виплачують вони з незабудованої власності податків. Цими поправками буде досягнуто більшу рівномірність і більшу справедливість поділу коштів. Нероздані кошти повинні йти в фонд, з якого держава буде видавати коунам допомогу на будування й ремонт громадських будвків.

СПОЛУЧЕНІ ШТАТИ.

Телеграми вже давно сповіщали, що за президента Пілліпса-Американських Сполучених Штатів обрано Тафта, кандидата републиканської партії. Тепер газети повідомляють, що з 483 виборцівів за Брайна подали тільки 169 виборців, а решта 314 виборцівів віддали свої голоси за Тафта. Вільність голосів, поданих за Тафта в церкві, доходила приблизно до 1.100.000, тоді як Рузвельта чотирі роки тому було обрано більшістю в 2 з половиною мільйонами. Штати Огайо, Індіана та Ілінойс дали величезну більшість Тафтові, хоча при виборах губернаторів в Огайо, Індіані та Мінезоті мали перемогу кандидати демократичної партії. Як виявилось, тільки невелика частина робітників послухалась заклика привіді американської федератії праці Гамперса подавати голоси за Брайна; а власне організація гірних робітників в Монтові та Іаоло. Решта робітників голосувала за Тафта.

ОСТАННІ ВІСТІ.

(По телеграфу та з газет).

Парламентські відгуки.

ПЕТЕРБУРГ, 27. В середу буде два засідання Державної Думи: денне і вечірне.

Рада старійшин відкинула програму найближчих робіт в Думі, яку запропонував П. А. Століпін і поставила на першу чергу розгляд „гострих“ справ. Зважаючи на це, в бюрократичних колах, як переказують, дуже незадоволені з ради старійшин.

П. А. Століпін знову має написати листа до Хомякова про те, що він обстоює за негайний розгляд законопроектів, внесених в Думу урядом.

Хомяков повідомив Століпін, що половина законопроектів, що мають бути внесені в Думу і зазначені в заяві Століпін, як негайні, ще в Думі не одібрали.

Депутати соціал-демократи послали телеграму з висловом спочуття засудження колишнім депутатам другої Думи — Салтикову та иншим.

З огляду на те, що комісія в робітничій справі при Державній Думі відмовилась клопотатися про право професійних спілок обмірковувати урядовий законопроект про страхування робітників, — депутати соціал-демократи відмовилися брати участь в засіданні комісії.

Петербурзькі прикащики вдалися до представників думської опозиції з проханєм скликати зібрання спеціально для вияснення аграрного питання.

В заяві, що подали президіуму Думи кадети, трудовики та частина октябристів, зазначено, що проект часових правил про прийом до шкіл минулої сесії було визнано негайним. Але ж комісія в справі народньої освіти не виконала доручення Думи про негайний розгляд цього законопроекта. Тимчасом невпевне становище тяжко відбивається на непринятих учнях. В заяві пропонується поставити комісії за обов'язок, розглянути законопроект на протяжі двох тижнів. Коли ж комісія не може виконати цього доручення, то щоб було для цього з'ясовано спеціальну комісію.

Трудовики вносять запитання про вільних слухачок, такого характеру: яких засобів вжити міністром народньої освіти що до виконання приказу ради міністрів про дозвіл дослухати курс вільним слухачкам всіх університетів, бо по деяких університетах вільним слухачкам немає змоги вчитися?

Діяльність уряду та адміністрації.

ПЕТЕРБУРГ, 27. Завтра відбудеться приватна нарада сенаторів в справі про відношення до рпорта Шарра.

Саратовський губернатор виїхав до Царицина назустріч Макарову та Роговичу, що їдуть розслідувати непорозуміння з спискомво Гермогеном.

МОСКВА, 27. Вчора в товаристві „Славянської взаємности“ представник поліції тричі припиняв промову Маклакова і нарешті закрав зібрання.

ОДЕСА, 27. Міністр народньої освіти запитав раду університета, на яких підставах підчас прийому євреїв в число студентів перевагу давали тим кандидатам, що мали протекцію.

До реформи морського відомства.

ПЕТЕРБУРГ, 27. Особлива нарада ухвалила проект реформи морського відомства. Проект цими днями буде подано на затвердження в порядку верхнього управління.

Незабаром буде увільнено ще 8 адміралів.

Складено реєстр 117 штаб-офіцерів флота, яких буде увільнено.

„Новая Русь“ повідомляє: балтійський завод, не спитавшись ради міністрів, своєю волею увійшов у згоду з англійською фірмою Броун. За поміч. по виготовленню проекта броненосця завод бере на себе обов'язок сплатити Броуну протягом 10 років 10% з валової суми вартости всіх виконаних на заводі работ, що складає біля 15 мільйонів карбованців. Шість морських чини вже збираються їхати на оглядний завод Броун. Сьогодні у товариша морського міністра Воеводського призначено нараду в справі про те, щоб віддати балтійському заводові всі адміралтейські заводи. Коли це буде зроблено, то весь майбутній флот робитиметься на балтійському заводі і Броун матиме величезні кошти, що складуться з вищезгаданих 10%.

Судові справи.

ПЕТЕРБУРГ, 27. Сьогодні в окружному суді було призначено розглянути справу редактора „XX вєка“, обвинуваченого в наклепі на „союз р. н.“. На суд прибули Дубровин та Булашель. Але справу не розглянуто, бо суд постановив викликати свідками: Пурішкевича, Триштаного та инших.

В воєнно-окружному суді почалась справа бойового дружини автономної групи с. р. максималістів. Обвинувачених п'ятеро. Обвинувачено їх в намірі вбити начальника одиночної тюрми.

МОСКВА, 27. Сьогодні воєнний суд присудив повісити Галактионова і Морєва за вбивство з метою пограбування Вяхирєва.

Завтра в окружному суді буде розглянуто справу про обвинувачення редактора нещодавно закритої газети „Утро Росції“ в наклепі на Олександрія Миколая Гучковича.

ЛОДЗЬ, 27. Варшавський воєнно-окружний суд, що часово засідає в Лодзі, присудив повісити робітника, якого обвинувачено у вбивстві трьох євреїв.

Напади та вбивства.

ОДЕСА, 27. Вночі вистрілом з револьєра поранено вартового, що стояв на варті в оселі казарми інженерного відомства. Злочинць втік.

ТИФЛІС, 27. На Молоканській вулиці вбито кінжалом начальника руху тифліського трамвая — Пузіньського. Злочинці, яких було двоє, — зникли.

БАКУ, 27. Увечері, 26 октября, злочинці хотіли були забрати в полон місцевого багатиря Адамова. Адамова поранено в руку.

РИГА, 27. Присудження ризьким воєнним судом в справі про підпал Бенєвського п'ялицу генерал-губернатор змінив кару: п'ялиці, що були присуджені до смерті, призначено довічно каторгу, а шістьом, яких присуджено до безстрочної каторги та каторги до 20 років — на каторгу до 15 літ.

КУТАІС, 28. Надзирателя реального училища, що ніс гроші в казначейство, поранено на вулиці і пограбовано 900 карб.

ТИФЛІС, 28. В тифонському повіті, вночі 26 окт., вбито в алтарі церкви священика Туркбає, який вівчав тієї ночі пару молодих. Вбивця втік.

НОВОЧЕРКАСЬК, 28. Маєток поміщиці Когетлієвої, в таганр. повіті, 10 озброєних грабників пограбували на 3300 карб. грошима і 400 карб. деяким добром.

Література, наука, умілість і техніка.

В Лондоні цими днями продано на аукціоні перше зібрання творів В. Шекспіра, за чотирі томи заплачено 200 фунтів стерлінгів.

Археологічна нахідка. В с. Цустовійтах, каніського пов. (на Київщині), селянин Колесник, копаючи глину, надибав два зуби заводшки і завширшки, та завтовшки коло 5-ти вершків; важить кожний з їх коло пів-пуда. Зуби ці зараз у того ж селянина, а про нахідку їх повідомлено київський університет.

В. Сарду (некроло). 26 сего октября помер в Парижі на 77 році життя видатний французький драматург Вікторієн Сарду. Це автор легеньких, веселих комедій, але надзвичайно сентиментних. З пієс небіжчика особливо відомі: „Граф де-Різоор“ та „М-те С.-Жєн“.

Товариш, народний календарь на рік звичайний 1909, видав союз українських хліборобських спілок на Буковині „Сельська Каса“ стов. зареєстр. з обмеженою порукою в Чернівцях. Календарь має 302 стор. 16-ки і коштує 60 сот. Зміст: Календаріум. Частина інформаційна. Частина літературна має такий зміст: Учітєсь, брати моє, Т. Шевченко. Україна, Вол. Самійленко. Козачий кістяк, В. Моца. Зимую, І. Франко. Чорна Рада запорожська, Памт.

Куліш. Дві строфи, Ів. Франко. Як би тепер устав Тарас, Вол. Самійленко, Геро-страт, Волод. Самійленко. Патріоти, Ф. Кокосовський. Казка, Людмила Волошка. Чиж та голуб, Л. Глібов. Треба всюдї приносити, Ст. Руданський. Чи високо до неба, Ст. Руданський. Із східних газок, переклад Фр. К. Штюрра, Ів. Франко.

Наука, Ів. Франко. Мудрець із народа Григорій Савич Сковорода, В. Кмицикевич. В кузні, Яр. Весоловський. Смерть, Л. Тома. Вірш, Ів. Франко. Кінське назвисько, А. Чехов. Любов ближніх, Ів. Франко. Підписався, В. Ленкин. Доле, де ти? Т. Шевченко. Хиба даруємо воду, Ів. Семанюк. Дещо про спілковий рух в Швейцарії. Не так тії вороги... Т. Шевченко. В частині популярно-наукової видруковано статті переважно економічно-господарського змісту: Ховайте крикни! М. Г. Соло Гаразнівці: а) Пани та люде.

б) Просвітна робота. Початки організації. в) Віче в Гаразнівцях за старих часів; Ів. Діброва; г) Викалд про італійські хліборобські спілки; д) Проти горілки. Товариства тверезости; е) Гаразнівці організують. Райфайзенська каса; ж) Спілкова крамниця; з) Молочарська спілка; і) Спілка для наймання землі; к) Спілка парцеляційна. Орач, Ів. Діброва. Англійський кооперації про мету і завдання кооперації, С. К. Дванадцять користей із спілок сложивих, (за Шарлем Жідом). „Січ“ в Рогіні. Рада культури краю. Хліборобські машини і знаряддя для селянських господарств. Добраїдї. Про штучні погної. Як робити пробні досвідки з штучними погноями. Добір насіння на засів. Корови замість коней. На господарських зборах. Кровавий моч у худоби (лісна хороба).

Про управу шпарагів. Обхід з молочними коровами. Як відгадувати погоду. На літнім відпочинку. Лікар в селі. З практики. Ріжні ради для хліборобів. Про новий устав громадський для Буковини др. Василь Дутчак. Оголошення. Ілюстрації: Т. Шевченко. Магазин союзу швайцарських консумційних спілок в Базелі. Дім консумційної спілки в Августені. Дім консумційної спілки в Фламентало. Дім консумційної спілки в Цюриху. Дім консумційної спілки в Фрвансфельзі. Бельгійський крилик-великан. Бельгійський заєць. Французький крилик-баран. Голубий віденський крилик. Срібний крилик. Ангорський крилик. Російський крилик. Хлівець із скрині. Хлівець із бочки. Подвійний хлівець. Надвірні хліаці. Миски й кошик. Фрідрих Вільгельм Райфайзен. Стояк з накривкою, сито і мірило. Апарат Герберга. Кружлївка Альфа Лаяваль Віоля. Кружлївка Альфа Лаяваль Колібрі. Кружлївка „Альфа В.“ Кружлївка „Альфа А. І.“ Кружлївка „Альфа А. П.“ Перекрій кружлївки „Альфа А. П.“. Начина Шварца. Накривка до начиня Шварца. Холодник рурчастий. Масниця „Вікторія“. Масниця Гольшенська. Вигінчат ротачійний. „Січ“ в Рогіні. Сінова вежа в Рогіні. Пожарний відділ „Січ“ в Рогіні. Рядкова свачка. Млинок, що відразу лущить і чистить кукурудзу. Борона на сіножати. Циліндер (триєра). Молотильня. Вага на худобу. Млинок до розтирання овочів. Машина до витисканя соку овочевого.

Вийшло одинадцате число „Української Rundschau“ за цей рік. Зміст його такий: 1) — р: Що ж далі? 2) Володимир Кушнір: Національні відносини у Львові та в инших містах східної Галичини; 3) В. Бачинський: Українська школа в польському ярмі; 4) Проф. Ф. Вовк: Українці в світлі антропології; 5) В. К.: Нова Австрія; 6) — р: Українці і держава; 7) Польський шовінізм перед судом; 8) Про галицьке страхування; 9) Чернівецький процес; 10) Повідомлення Львівської дирекції ц. к. пошти й телеграфу редакції „Українische Rundschau“; 11) Хроніка: Політичний процес проти українців у Польщі; Як піклуються у Відні про українців; граф Дездемуцький про українське питання; Нові українські доценти на львівському університеті; Українська гімназія у Вишніці; Мальварський шовінізм; перший український гіпотетичний банк у Львові.

◆ Нові публікації наукового товариства імені Шевченка у Львові. Цими днями у Львові вийшли з друку нові публікації етнографічної комісії Наукового т-ва ім Шевченка: 1) Матеріали до українсько-руської етнології. Умр. X. Зміст: Перша частина. 1) Федір Вовк: Антропометричні досліді українського населення Галичини, Буковини й Угорщини. Типи гуцулів, таблиці I—XII. Антропологічна карта Гуцульщини, табл. XIII. До карти.—2) Михайло Зубрицький: Верхня воєвина ноша українсько-руського народа в Галичині. Візрічкря і ноші у бойків, таблиці I—XXXII.

Друга частина. Нові описи весіль: 1) Володимир Гнатюк: Бойківське весілля в Мшанці (старосамбірського повіта).—2) Володимир Гнатюк: Весіля в Керестурі (бачборотського станці, в полудневій Угорщині).—3) Юрій Кіміт: Бойківське весілля в Івизді (турчанського повіта).—4) Володимир Левинський: Бойківське весілля в Доброгостеві (дрогобицького повіта).—5) Др. Зєнон Кузєля: Бойківське весілля в Лавочнім (стрипського повіта).—6) Уага. 2) Етнографічний збірник. Т. XXIV. Галицько-руські народні притовідки. Зібрав, упорядкував і пояснив др. Іван Франко. Том II, випуск II. (Кравець—Пять).

◆ Нова книжка. Галицька видавничка спілка видала у Києві збірничок віршів С. Черсєнка, під назвою „Холмиш“. Збірничку що автор присвятив М. Чернявському.

